

SAK 28/16 NY STORTINGSMELDING OM BÆREKRAFTIGE BYAR OG STERKE DISTRIKT

Saksopplysning

Regjeringa er i gang med å utarbeide stortingsmelding om «[Bærekraftige byar og sterke distrikt](#)». Ei stortingsmelding om utviklinga av distrikts- og regionalpolitikken som vert lagt fram kvart fjerde år.

Stortingsmeldinga skal leggjast fram tidleg i 2017, der frist for innspel til arbeidet er satt til september 2016. For fyrste gong blir distriktspolitikk og politikk for byar samla i ei melding.

Det er uttrykt spesielt ynskje om innspel på desse tema (aktive linkar):

- [Vekstkraftige bo- og arbeidsmarkeder i hele landet](#)
- [Distriktspolitikk under nye forutsetninger](#)
- [Samordnede løsninger og attraktive bymiljø](#)
- [Utfordringer i hovedstadsregionen](#)

Fjellnettverket vil gje ei uttale og er i gang med eit arbeid med m.a. innspel frå medlemmene. I denne omgang er det ynskjeleg at Regionrådet for Hallingdal drøftar saka på litt fritt grunnlag og at det med bakgrunn i drøftinga blir laga ei eigen sak. Legg ved departementet sitt diskusjonsnotat, vedlegg 1.

I samband med St.meld. nr. 25 (2008–2009)

«[Lokal vekstkraft og framtidstru Om distrikts- og regionalpolitikken](#)» fekk Fjellnettverket arbeid inn eit eige kapittel om politikk for fjellområda (kap. 6.2)

Tema for drøfting kan t.d. vera:

- Nærings- og kulturutvikling
- Landbruk
- Ressursutnytting
- Infrastruktur
- Deltidsinnbyggjarar/fritidshus/hyttepolitikk, ta ein kikk [her](#).
- Kapitalbehov, arbeidsplasser
- Boligbygging og arealplanlegging
- Utdanning

Ål 20.5.2016

Knut Arne Gurigard
Dagleg leiar

Vedlegg 1: Bærekraftige byar og sterke distrikter, diskusjonsnotat

Kommunal- og
moderniseringsdepartementet

Bærekraftige byer og sterke distrikter

Diskusjonsnotat

Ny stortingsmelding om bærekraftige byer og sterke distrikter

Regjeringen vil ruste Norge for fremtiden og sikre bærekraftig vekst og verdiskaping i hele landet. De viktigste ressursene er godt fordelt i vårt langstrakte land. Noen ligger i distriktene, mens andre ligger i byene. Da må vi ha en politikk som skaper sterke regioner, og vi må se at by og distrikt kan trekke i samme retning.

Tidlig i 2017 vil jeg legge frem en melding for Stortinget om politikk for bærekraftige byer og sterke distrikter. Distriktpolitikk og politikk for byer er ofte sett som motsetninger. Nå samles disse i en melding!

Jeg trenger dine innspill på hvordan vi best kan ruste Norge for fremtidens utfordringer og legge til rette for bærekraftig vekst og verdiskaping i hele landet.

I arbeidet med meldingen ønsker vi spesielt innspill på følgende temaer: Vekstkraftige bo- og arbeidsmarkeder i hele landet, nye forutsetninger for distriktpolitikken, samordnede løsninger og attraktive bymiljø. I tillegg ønsker vi innspill på særlige utfordringer i hovedstadsregionen. I dette diskusjonsnotatet løfter vi både fram relevante spørsmål, og problematiserer den kunnskapen vi har om de ulike temaene. Du kan bidra med innspill på www.byerogdistrikter.no.

Jan Tore Sanner
Kommunal- og moderniseringsminister

Bærekraftige byer og sterke distrikter

Norge er et langstrakt land i Europas periferi, med levedyktige byer, tettsteder og spredtbygde områder i alle landsdeler. Takket være et gunstig ressursgrunnlag og et fordelaktig bytteforhold i handelen med utlandet, har vi hatt en lang periode med god økonomisk utvikling. Dette har gitt seg utslag i lav arbeidsløshet og vekst i verdiskapingen i alle regioner, og en god regional balanse.

Begreper og definisjoner

Region: Både i dagligtale og i ulike typer faglige utredninger blir begrepet "regioner" brukt om svært ulike størrelser. Her brukes regioner hovedsakelig om funksjonelle bo- og arbeidsmarkedsregioner. Inndelingen bygger på faktisk pendling og gir rimelige grenser for størrelse og innhold i det arbeidsmarkedet som både personer og bedrifter reelt benytter seg av.

Byregion: Bo- og arbeidsmarkedsregionene deles inn i ulike sentralitetstyper, blant annet basert på antall innbyggere i det største senteret i regionen og tilgang på tjenester og offentlige institusjoner. Byregionene inkluderer småbyregioner fra 10 000 innbyggere til Oslo-regionen med nesten 1,3 mill. innbyggere

Innvandring har gitt sterk befolkningsvekst i byer og byområder og bidratt positivt til befolkningsutviklingen i distriktene. Store deler av landet har dessuten en ung befolkning i europeisk sammenheng, og dermed også høye fødselstall. Dette gjelder spesielt i de større byene. Arbeidsinnvandringen har gitt en økende arbeidsfør befolkning, ikke minst i de små og mellomstore byene.

Den demografiske sammensetningen er i endring og en større andel av befolkningen er i

øvre aldersklasser. Det blir færre yrkesaktive for hver pensjonist. Veksten i andel eldre vil ha stor betydning framover. Relativt sett får den størst betydning i distriktene. Behovet for helse- og omsorgstjenster i kommunene vil øke, og det vil bli tøffere konkurranse om den kompetente arbeidskraften. Større kommuner er nødvendig for å skape sterkere fagmiljøer og sikre innbyggerne likeverdige og gode tjenester i årene som kommer.

Nesten 90 % av befolkningen bor i store, mellomstore eller små byregioner. Med unntak av de fire største er norske byområder små i internasjonal sammenheng. De er i tillegg stort sett plassert langt fra hverandre og har lav tetthet både når det gjelder antall innbyggere og antall arbeidsplasser.

Hvordan byene og byregionene fungerer, har betydning både for den økonomiske, sosiale og miljømessige utviklingen. De spredtbygde områdene har ressurser av stor betydning for landets økonomi. Lokal og regional planlegging er derfor viktig for en fremtidig bærekraftig utvikling i hele landet. Vi må skape gode transportløsninger, konkurransedyktige forutsetninger for næringsutvikling, attraktive bomiljøer, et godt tjenestetilbud og samtidig sikre at viktige verdier og hensyn ivaretas.

En bærekraftig utvikling krever at byene og distriktene ses i sammenheng. Utfordringen er å styrke den økonomiske utviklingen, levekårene og attraktiviteten for innbyggere, næringsdrivende og besøkende, samtidig som klimagassutslippene og arealforbruket reduseres.

Tidligere har Norge vært gjennom flere vellykkede omstillinger. I dag kan vi se nye utfordringer i næringslivet blant annet som følge av redusert oljepris. Omstillingen skaper også muligheter for

å fremskynde det grønne skiftet, og overgang til lavutslippssamfunnet. Samtidig pågår en rekke strukturendringer i offentlig sektor for å trygge viktige velferdstjenester for fremtiden. Men omstilling er også krevende for alle som blir berørt. Utfordringene er forskjellige i de ulike delene av landet. Dette reiser spørsmål om hvordan vi skal leve og hvor vi skal bo, og hvordan landet skal styrke konkurransekraften og dermed legge til rette for nye næringer og arbeidsplasser.

Vekstkraftige bo- og arbeidsmarkeder i hele landet

- *Hvordan kan stat, kommuner og fylkeskommuner legge til rette for et konkurransedyktig næringsliv og tilgang på kompetent arbeidskraft i lokale arbeidsmarkeder med ulike utfordringer?*
- *Hva kan gjøres for at boligmarkedet skal fungere bedre, i byene og i distriktene?*

Høy sysselsetting i hele landet er avgjørende for framtidig velstand og velferd. Norge er et høykostland og må ha arbeidsplasser med høy produktivitet.

Produktivitetskommisjonen er opptatt av at Norge som en liten, åpen økonomi må utnytte den internasjonale teknologiutviklingen, og at det må legges større vekt på forutsetninger for å ta i bruk teknologiske nyvinninger. Det krever rammebetingelser som stimulerer til kompetanseutvikling og omstillingsevne i arbeidsmarkedet. God kobling mellom høyere utdanning, forskning og næringsliv vil bidra til dette.

Næringslivet er konkurranseutsatt og en del av en global arbeidsdeling. Det er betydelige forskjeller i næringsstruktur mellom ulike deler av Norge, og en tydelig arbeidsdeling regionene imellom. Mens hovedstadsregionen og de andre større byene har en stor tjenestesektor, skjer vareproduksjon og råvareuttak andre steder. Det er vesentlige forskjeller i økonomisk verdiskaping mellom kommunene. Den høyeste verdiskapingen per innbygger finner vi i flere distriktskommuner og i noen byregioner, den laveste i en rekke distriktskommuner.

Vekstkraftige regioner er avhengig av et næringsliv som kan ta vare på og skape nye og lønnsomme arbeidsplasser. Bedre rammebetingelser gjennom økt satsing på infrastruktur, næringsrettet forskning og næringsklynger bidrar positivt. Det samme gjør vekstfremmende skattelettelser. I tillegg er den differensierte arbeidsgiveravgiften et kraftfullt distriktpolitisk virkemiddel. For å få til en større satsing på fylkesveier er noe av de regionalpolitiske utviklingsmidlene til fylkeskommunene omprioritert, samtidig som de målrettes mot nærings- og bedriftsrettede tiltak.

For bedrifter og befolkning er det arbeidsmarkedsregionene som er hverdagsregionene. Disse må fungere godt, uavhengig av administrative grenser. Den offentlige innsatsen må tilpasses næringslivet i den enkelte region. Flere sektorer påvirker utviklingen i arbeidsmarkedene. Kunnskaps- og innovasjonspolitikken, boligpolitikken, næringspolitikken, kulturpolitikken, arealpolitikken og samferdselspolitikken er eksempler på politikkområder som bør tilpasses ulike regioners forutsetninger. Det overordnede målet må være at staten, det regionale folkevalgte nivået og kommunene sammen legger til rette for miljømessig, sosial og økonomisk utvikling i den enkelte region.

Bedriftenes, institusjonenes og menneskenes valg av lokalisering og bosetting gjør at kompetansearbeidsplasser i stor grad vokser fram i større arbeidsmarkeder. Større fagmiljøer og et større mangfold av arbeidsgivere er attraktivt, både for bedrifter som ønsker å ekspandere eller etablere ny virksomhet, og for høyt utdannede arbeidstakere.

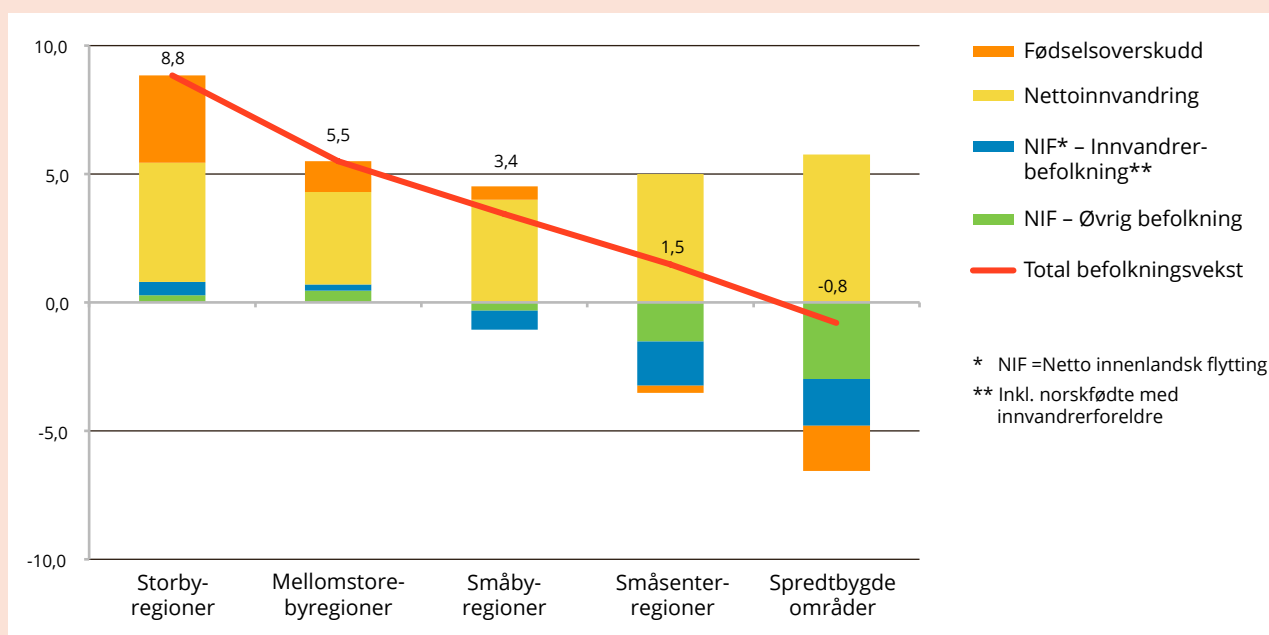
Produktivitetskommisjonen fremhever betydningen av sterke byregioner for å sikre økonomisk utvikling bredt utover landet. Attraktive byregioner kan vokse til større og mer integrerte arbeidsmarkeder ved at ny infrastruktur knytter omlandet og byen tettere og mer effektivt sammen. For at byregioner skal utvikle seg på en bærekraftig måte, er det viktig med en helhetlig planlegging for lokalisering av bolig og næring slik at arealforbruket blir minst mulig og forholdene legges til rette for mest mulig kollektiv transport.

Befolkningsutvikling 2010–2015

I perioden mellom 1.1.2010 og 1.1.2015 økte befolkningen i Norge med over 300 000 innbyggere. Nesten 2/3 av denne veksten kom i de fire storbyregionene Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger/Sandnes. Omlag 1/4 av veksten kom i de mellomstore byregionene.

Veksten i storbyregionene skyldes i all hovedsak en kombinasjon av innvandring og fødselsoverskudd. Flytting fra andre deler av Norge utgjør kun 1/10 av veksten.

I figuren ser vi at storbyregionene har vokst med 9% i perioden. Vi ser også at innvandring bidrar til vekst i befolkningen i store deler av landet, men at fødselsunderskudd og innenlandsk flytting har bidratt til befolkningsnedgang i de spredtbygde regionene.

Tilgang på boliger er viktig for økonomisk vekst. Befolkningsøkningen har ført til press på boligmarkedet mange steder i landet. I de største byene, der befolkningsveksten er høy, er det en utfordring å få bygget nok boliger på steder med god kollektivdekning. På mange mindre steder er det en utfordring at byggekostnadene er høyere enn boligprisene. Både i byer og distrikter kan det være en utfordring å skaffe gode boliger for langtidsleie til arbeidskraft som kommer til landet for å jobbe her noen år. Denne gruppen er ikke nødvendigvis interessert i å etablere seg på eiermarkedet og utleiemarkedet fungerer ikke optimalt overalt.

Distriktspolitikk under nye forutsetninger

- *Hvordan kan den lokale verdiskapingen styrkes?*
- *Er det områder hvor lovgivning eller nasjonal politikk er til hinder for en forsvarlig utnyttning av ressursgrunnlaget i lokalsamfunnet?*
- *Hvilke nasjonale interesser er det viktig å ivareta når det åpnes for økt utnyttning og verdiskaping basert på lokale ressurser?*
- *På hvilken måte kan distriktskommunenes arbeid med lokal samfunnsutvikling, herunder inkludering av arbeidsinnvandrere, næringsutvikling og bærekraftig ressursutnyttning, styrkes?*

Distriktene har andre utfordringer nå enn for få år siden. Tidligere ga arbeidsløshet og flyttetall grunn til bekymring. De siste årene har arbeidsløsheten vært lav og flyttetallene stort sett i balanse de fleste steder, mens befolkningsstrukturen innebærer at det fødes færre enn det dør i spredtbygde områder. Arbeidsinnvandring har i mange kommuner snudd befolkningsnedgang til vekst. Inkludering av arbeidsinnvandrere er derfor blitt et viktigere tema.

De regionale forskjellene i arbeidsledighet er små, samtidig som ledighetsnivået fremdeles er lavt i europeisk sammenheng. Mangel på kompetent arbeidskraft er en utfordring i mange distriktsområder. De geografiske inntektsforskjellene er dessuten betraktelig lavere nå enn for 30–40 år siden. De tradisjonelle skillelinjene mellom nord og sør er heller ikke like tydelige som de var i store deler av etterkrigstiden.

Nye næringer har skapt vekst og optimisme mange steder, spesielt i Kyst-Norge, og i økende grad i Nord-Norge. Samtidig skjer det strukturendringer i næringslivet som gir utfordringer for enkeltmennesker og familier, og samfunnsutviklingen i mange mindre arbeidsmarkeder. Spesielt i innlandet, og i indre fjord- og dalstrøk over hele landet, har det skjedd en gradvis uttynning av næringslivet så vel som av offentlig sektor. Kommunene har en spesiell rolle på slike steder, samtidig som de er små og har kompetanseutfordringer. Kommunereformen vil bøte på noe av dette. Vi vil likevel fortsatt ha kommuner som er befolkningsmessige små og arealmessig store, med behov for særlige innsatser.

Regionenes framtidige vekst vil være avhengig av tilgangen på menneskelige og naturbaserte ressurser og kapital. Mange av distriktsnæringene er knyttet til naturressurser og/eller natur- og kulturverdier, slik som landbruk, sjømat, turisme, mineralutvinning og energiproduksjon. Fritidsaktiviteter og hytteområder er i mange distrikter en sentral næringsvei og er samtidig et viktig rekreasjonstilbud for en stadig større urban befolkning. Fjellområdenes betydning for en bærekraftig samfunnsutvikling og ressursutnyttelse vies økende oppmerksomhet internasjonalt. Kombinasjonen av ulike typer vare- og tjeneste-

ytende næringer basert på fjellområdenes unike ressurser, er fremhevet. Det samme er kombinasjonen av lokal erfaringsbasert og forskningsbasert kunnskap. Utnytting av naturressurser vil alltid kreve avveining mellom ulike interesser. På den ene siden er det nødvendig å legge til rette for at tilgjengelige ressurser kan utnyttes til verdiskaping, næringsutvikling og sysselsetting. På den andre siden skal nasjonale interesser og internasjonale forpliktelser ivaretas.

Distrikts- og regionalpolitikk

Regjeringen vil legge til rette for vekst i hele Norge, og gi grunnlag for gode levekår i alle deler av landet. Det viktigste for å sikre vekstkraftige regioner er et næringsliv som er i stand til å ta vare på og skape nye og lønnsomme arbeidsplasser.

Regjeringen har startet arbeidet med å fornye regionalpolitikken gjennom å ha en bredere tilnærming. Det viktigste distriktspolitiske virkemiddelet er derfor gode rammebetingelser for næringsliv, innovasjon og entreprenørskap.

Innsatsen skal rettes mot å utvikle samspillet og fellesskapet mellom byene og regionene omkring og å bedre næringslivets rammebetingelser.

Samordnede løsninger og attraktive bymiljø

- *På hvilke områder er det spesielt behov for å sikre bedre samordning mellom sektorer og ulike lover og regelverk?*
- *På hvilke områder er det behov for å utvikle et bedre og mer forpliktende samarbeid mellom forvaltningsnivåene for å sikre gjennomføringen av vedtatte planer samtidig som lokaldemokratiets handlingsrom og innflytelse styrkes?*
- *Hvordan kan stat, kommune og fylkeskommune bidra til at en attraktiv og velfungerende by i større grad skaper ringvirkninger og bærekraftig vekst i sitt funksjonelle omland?*

- *Hvordan kan staten bli en bedre samarbeidspartner for byene og bidra til å forsterke deres tiltak for å få klimautslippene ned, bokkvaliteten opp og nytt liv i sentrum?*

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging skal sikre sammenheng mellom nasjonal, regional og lokal planlegging, og bidra til å effektivisere og målrette planleggingen. Fastsatt ved kongelig resolusjon 12. juni 2015.

Gode og effektive planprosesser

Regjeringen vektlegger raskere planlegging av bolig, næring og samferdsel, forenkler plan- og bygningsloven, satser på IKT og styrker det lokale selvstyret. Budskapet er at loven er fleksibel og legger til rette for planlegging etter behov.

Attraktiv og klimavennlig by- og tettstedsutvikling

Regjeringen er opptatt av et godt samarbeid med fylkeskommunene og kommunene om å få ned klimagassutslippene og å skape vel fungerende, trygge og sunne byer og tettsteder. Planretningslinjene for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging, Intercityatsingen, bymiljø- og byutviklingsavtaler, byregionprogrammet, plansatsingen for de største byene og belønningsordningen for gang- og sykkelveier, er viktige virkemidler.

Bærekraftig areal- og samfunnsplanlegging

For å hindre alvorlige klimaendringer må vi i årene som kommer forberede oss på en langsiktig omstilling til et lavutslippssamfunn. Vi må også tilpasse oss effekten av klimaendringer som allerede skjer. Dette krever at vi tar i bruk sterkere virkemidler enn vi har gjort til nå, og at vi sikrer effektiv ressursutnyttelse i areal- og samfunnsutviklingen. Samtidig blir det viktig å legge til rette for økt verdiskaping og næringsutvikling, og innovasjon og vekst i nye og grønne næringer.

Plan- og bygningsloven er kommunenes viktigste verktøy for planlegging av arealbruk og samfunnsutvikling. Samfunns- og arealplanleggingen må bidra til helhetlige og bærekraftige løsninger som styrker den økonomiske verdiskapingen,

konkurranseskraften og den sosiale utviklingen i hele landet. I mange byområder vil press på arealene kunne gi økte konflikter mellom ulike brukerinteresser, og mellom bruk og vern av arealer.

Attraktivitet er et begrep som ofte brukes for å beskrive en region, en kommune eller et sted. Næringsliv, besøkende og beboere legger vekt på ulike egenskaper. Vi vet at et attraktivt bymiljø og attraktive boliger er stadig viktigere for hvor i regionen folk velger å bosette seg. Mens utbyggerne ofte vurderer attraktivitet ut fra det enkelte prosjekt, må kommunene ha et helhetsperspektiv og prioritere ut fra det.

Samfunnsplanlegging handler om hvordan vi innretter hverdagen vår, om utvikling og lokalisering av boliger, arbeidsplasser, tilgang på skoler, barnehager, handel og tjenester og felles uterom. Trygghet og sikkerhet oppfattes som viktig, og det gjør også kultur og kulturmiljø, naturmiljø og møteplasser. Problemstillingene er ekstra tydelige der folk bor tett. Et eksempel: Hvordan kan byene sikre at de offentlige uterommene danner et sammenhengende nett, slik at det blir enkelt og attraktivt å bruke sykkel eller beina i hverdagen?

Det drives i dag aktiv samfunns- og arealplanlegging både i kommuner og fylkeskommuner. Men effektiviteten og gjennomføringskraften hemmes blant annet ved at sammenhengen mellom samfunns- og økonomiplanleggingen og øvrige planer er svak. Gode koblinger mellom samfunns-, areal- og økonomiplanlegging vil kunne gi bedre samordning og gjennomføringskraft. Forpliktende avtaler mellom stat, fylkeskommune og kommuner, som legger kommunale og regionale planer til grunn, kan bidra til å sikre gjennomføring av planene. Staten kan også bidra til gode løsninger gjennom samordning av lover, regelverk og veiledning.

Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal og transportplanlegging skal bidra til et godt og produktivt samspill mellom fylkeskommuner, kommuner, stat og utbyggere for å sikre god steds- og byutvikling og reduserte klimagassutslipp. Retningslinjene gjelder for hele

landet, men må tilpasses regionale og lokale forhold. Ulike byer og steder står overfor ulike utfordringer, både når det gjelder arealplanlegging, boligtilførsel og regionalt samarbeid.

Gjennom planleggingen må kommunene avveie mange ulike og til dels motstridende interesser. Statlige myndigheter er ofte dårlig samordnet mellom ulike sektorområder. Dette skaper vansker for fylkeskommuner og kommuner. I tillegg er det flere lover med konsekvenser for arealbruk og samfunnsutvikling som ikke er tilstrekkelig samordnet med plan- og bygningsloven. Dette kan gjøre det vanskelig for kommuner og fylkeskommuner å ta tilstrekkelig helhetlig grep om samfunnsutviklingen.

Byregioner strekker seg gjerne over kommunegrenser og i enkelte tilfeller også fylkesgrenser. Dette gir samordningsutfordringer når det gjelder bruken av plansystemet. Manglende

samordning kan føre til fragmenterte løsninger i ellers naturlige felles bo- og arbeidsmarkeder. Dermed blir det vanskeligere å utvikle helhetlige utbyggingsmønstre og effektive regionale transportsystemer. Færre kommuner i byområdene kan gi bedre grunnlag for mer helhetlige løsninger. Det vil likevel alltid være behov for koordinering på tvers av kommunegrensene. Det regionale nivået må utnytte samordnende rammer for arealplanleggingen gjennom overordnede bolig-, areal- og transportplaner.

Forpliktende byutviklingsavtaler basert på regionale areal- og transportplaner med et samarbeid mellom stat, fylkeskommune og kommuner er en ny modell innen areal- og transportplanlegging. De kan forsterke den regionale planens samordning av ulike sektorer. Det gir mulighet for forutsigbare og effektive planprosesser, bedre tilpasning til lokale forhold og godt lokalt og regionalt samarbeid.

Begreper og definisjoner

Bærekraftig utvikling

En samfunnsutvikling som imøtekommer dagens behov uten å forringe mulighetene for kommende generasjoner til å få dekket sine. Bærekraft må vurderes ut fra de sosiale, miljømessige og økonomiske sidene ved samfunnsutviklingen.

Verdiskaping

Omforming av ressurser til verdier som direkte eller indirekte kan dekke behov for den enkelte, for samfunnet eller for næringslivet.

Statlige planretningslinjer

Konkretiserer nasjonale forventninger til planleggingen. Skal legges til grunn for statlig, regional og kommunal planlegging og enkeltvedtak etter plan- og bygningsloven og annet lovverk.

Planstrategi

En prioritering av kommunens eller fylkeskommunens planlegging de kommende fire årene. Tar utgangspunkt i dagens situasjon og ønsket utvikling framover. Skal ta stilling til hvilke spørsmål som skal tas opp gjennom planleggingen den neste perioden og hvilke planer som kan gis fortsatt gyldighet eller må revideres.

Helhetlig planlegging

Dette er planlegging som samordner mål og strategier fra ulike sektorområder og forvaltningsnivåer for å finne løsningene som gir best måloppnåelse totalt sett. Slik planlegging skjer på tvers av forvaltningsnivåer og faglige sektorgrenser.

Samfunnsplanlegging

Summen av alle forvaltningsnivåers og sektorer planlegging for samfunnsutvikling. I kommunene er kommuneplanens samfunnsdel den viktigste arenaen for helhetlig samfunnsplanlegging.

Arealplanlegging

Den viktigste arealplanleggingen skjer gjennom kommuneplanens arealdel. Dette er en arealplan for hele kommunen som viser sammenhengen mellom samfunnsutvikling og arealbruk. Arealbruken konkretiseres gjennom reguleringsplaner. På et overordnet nivå kan regional plan gi retningslinjer for arealbruk i fylket. Staten kan i spesielle tilfeller tre inn i kommunens myndighet og utarbeide arealdel til kommuneplan eller reguleringsplan som statlig arealplan.

Regjeringen vil inngå bymiljøavtaler for finansiering av transportsystemet i de ni største byregionene. I tillegg til bymiljøavtaler, ønsker regjeringen å ta i bruk byutviklingsavtaler i storbyregionene for å sikre en effektiv arealbruk og boligbygging. Byutviklingsavtalene følger opp arealdimensjonen i bymiljøavtalene. De omfatter tiltak som gjelder arealbruk, boligbygging og infrastruktur. Avtalene vil bidra til en samordnet og effektiv planlegging av boligbygging og infrastruktur i storbyområdene.

Utfordringer i hovedstadsregionen

- *Hvordan sikre gjennomføring av helhetlige løsninger innen areal og transport over kommune- og fylkesgrenser i hovedstadsregionen?*
- *Hvordan kan staten bli en god samarbeidspartner for utvikling av hovedstadsregionen? På hvilke områder er det spesielt viktig med et statlig engasjement og statlig forutsigbarhet?*

Hovedstadsregionen står overfor noen særegne problemstillinger knyttet til regionens funksjon, folketall, vekstkraft, investeringsbehov og et stort antall kommuner og forvaltningsenheter. Regional

samordning innen areal- og transportplanlegging er blitt løst gjennom plansamarbeid mellom Oslo og Akershus. Gjennomføring av regionale planer på areal- og transportområdet i byregionen krever aktiv deltakelse og koordinering mellom offentlige aktører i ulike sektorer og fra flere forvaltningsnivå.

Plan- og bygningsloven har ikke egne verktøy for oppfølging av den regionale planens handlingsprogram, verken når det gjelder gjensidig forpliktelse, samhandling eller konkretisering av tiltak. En byutviklingsavtale for hovedstadsregionen vil ta utgangspunkt i handlingsprogrammet til den regionale planen for areal og transport i Oslo og Akershus (se egen boks). De regionale arealstrategiene innebærer at en stor del av befolkningsveksten vil komme nær sentrale knutepunkter for kollektivtransport, og at det der bygges kompakt med god tilrettelegging for bruk av kollektivtrafikk, sykkel og gange. Innbyggerne skal få et godt service- og tjenestetilbud. Et avtalebasert samarbeid mellom berørte parter skal sikre en mer effektiv planlegging og gjennomføring av boligbyggingen. Byutviklingsavtalene skal være et verktøy for å formalisere og strukturere samarbeid om oppfølging av handlingsprogrammene i regional plan.

Plansamarbeidet Oslo Akershus

Regional plan for areal og transport i Oslo og Akershus som har vært ute på høring. Her defineres fem strategiområder:

- Videreutvikle Oslo by som landets hovedstad
- Styrke regionale byer og arbeidsplasskonsentrasjoner i Akershus
- Utvikle bybåndet med bedre sammenhenger i bystrukturen og høy utnyttning av kollektivtransport
- Prioritere utvikling av noen lokale byer og tettsteder i Akershus
- Opprettholde gode og stabile bomiljø utenfor de prioriterte vekstområdene

I høringsforslaget gis også scenarioer om konsekvenser dersom utviklingen fortsetter som før. For eksempel vil:

- mer dyrka jord vil bli omdisponert enn om veksten skjer konsentrert.
- fortsatt utbygging av stor andel eneboliger og småhus som i mindre grad møter boligbehovet i 2030.
- dagens næringsstruktur med forskjeller mellom sentral og mer spredtbygde områder forsterkes, sammen med en konsentrasjon av kompetansearbeidsplasser til Oslo og vestområdet.
- biltrafikken i Oslo vil øke med 40 % fram mot 2030, noe som tilsvarer 10 nye felt på hovedveiene inn mot Oslo hvis denne veksten skulle skje køfritt.

Oslo kommune og Akershus fylkeskommune vil være først ute med å inngå bymiljøavtale og byutviklingsavtale der også staten er partner. Den regionale planen med handlingsprogram vil bli vedtatt i løpet av 2015. Byutviklingsavtalen vil være en avtale mellom offentlige virksomheter om samarbeid om gjennomføring av den regionale planen.

Kommunesammenslåinger vil øke muligheten for å få til gode og helhetlige løsninger. Men det vil også være behov for å utvikle effektive samordningsmekanismer for utvikling i hovedstadsregionen, blant annet gjennom overgripende regionale planer.

Du kan bidra med innspill på www.byerogdistrikter.no.